

OKSANA ŁOZIŃSKA
L w ó w

Nauka języka polskiego w Lwowskiej Akademii Komercyjnej

Dotychczasowe doświadczenia Lwowa w zakresie współpracy transgranicznej wskazują na szczególną w niej rolę języka polskiego. Ogromne znaczenie ma tutaj m.in. współpraca przedsiębiorstw z Ukrainy i Polski oraz handel przygraniczny. Wszystko to wpływa na rozwój stosunków sąsiedzkich i oddziaływać będzie w przyszłości na stosunki wzajemne żyjących obok siebie społeczności oraz możliwości rozwojowe obszarów przygranicznych i transgranicznych. Czynniki te wpłynęły na potrzebę wprowadzenia na Wydziale Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych Lwowskiej Akademii Komercyjnej, założonym w 1993 r. i posiadającym akredytację najwyższego — IV stopnia, języka polskiego jako drugiego języka obcego.

Obecnie języka polskiego jako drugiego (trzeciego dla studentów specjalności „Międzynarodowe stosunki ekonomiczne” — dalej MSE) języka obcego uczą się studenci III-V roku specjalności MSE (6—9 semestr) — razem 128 godzin zajęć praktycznych i 103 godz. (dla magistrów 93 godz.) samodzielnej pracy studentów (dalej SPS). Ogólna liczba studentów uczących się języka polskiego w roku akademickim 2008/2009 wyniosła 200 osób.

Należy także powiedzieć, że Wydział Stosunków Międzynarodowych Akademii ściśle współdziała z międzynarodowymi organizacjami studenckimi (AIESEC, AEGEE) oraz z czołowymi uczelniami Europy, USA i krajów WNP, co umożliwi studentom uczestnictwo w międzynarodowych seminariach, konferencjach, programach, „okrągłych stołach”.

Lwowska Akademia Komercyjna współpracuje z następującymi polskimi uczelniami wyższymi: Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Stalowej Woli; Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Warszawie (w ramach współpracy planowane

jest otwarcie wspólnego wydziału); Wrocławską Akademią Ekonomiczną im. Oskara Langego (w ramach współpracy prowadzona jest semestralna wymiana najlepszych studentów: 4—6 osób); Wyższą Szkołą Zarządzania i Administracji w Zamościu; Krakowską Akademią Ekonomiczną.

W ciągu ostatnich czterech lat w ramach współpracy między uczelniami przeprowadzone zostało seminarium *Gospodarka w kulturze, kultura w gospodarce*.

Wśród konferencji, w których udział wzięli studenci Akademii, wymienić należy: międzynarodową konferencję *Strategia rozwoju granicy ukraińsko-polskiej* w lutym 2006 r. w Krakowie, w której wzięło udział 20 studentów; międzynarodową konferencję *Polityka sąsiedztwa i rozwój społeczno-ekonomiczny państw w części zewnętrznej granicy wschodniej Unii Europejskiej* w maju 2007 r. w Zamościu, w której udział wzięło również 20 studentów.

W 2007 r. pięcioro studentów Akademii po ukończeniu 4 roku studiów dostało się na studia magisterskie do Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, a trzech z nich studiowało równocześnie na obu uczelniach. W 2009 r. 14 studentów Akademii w ramach współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Warszawie będzie studiować równocześnie na dwu uczelniach (studia magisterskie).

W dalszej części tego omówienia chciałabym zaprezentować wyniki badań nad motywacją studentów do nauki języka polskiego oraz określić problemy powstające w trakcie nauki. W tym celu w roku akademickim 2007/2008 przeprowadziłam anonimową ankietę wśród 60 studentów III i IV roku specjalności MSE. Wybór takiego kierunku badań związany jest z założeniem, że motywacja to jeden z nieodzownych warunków skutecznego uczenia się. Od aktywności studenta i jego chęci do współpracy z wykładowcą oraz grupą w znacznym stopniu zależą wyniki kształcenia.

Wśród wymienionych przez studentów przyczyn motywujących naukę języka polskiego są:

I. motywacja użyteczności (łącznie 171 opinii), powiązana z:

1. potrzebami ogólnonarodowymi czy państwowymi (łącznie 92 opinie). Oto wymienione opinie studentów (w nawiasach podano ich liczbę):

a) bo ważna jest znajomość języka kraju, który jest bliskim sąsiadem Ukrainy (34) i utrzymuje z nim przyjacielskie stosunki (11);

b) bo Polska to ważny partner ekonomiczny i handlowy Ukrainy (14) oraz piękny kraj (1);

c) bo język polski jest ciekawy i potrzebny (8);

d) bo Polska jest członkiem Unii Europejskiej i może wspierać interesy naszego państwa na arenie międzynarodowej (7);

e) bo język polski jest niezbędny dla specjalistów od gospodarki międzynarodowej, szczególnie w przygranicznym obwodzie lwowskim (5);

f) bo język polski jest bardziej rozpowszechniony niż czeski (3) (takie porównania pojawiły się w związku z koniecznością wyboru jednego z dwu języków słowiańskich: polskiego lub czeskiego); bo język polski jest bardziej przydatny niż czeski (3);

g) bo Polska jest naszym inwestorem (3);

h) bo Polska jest wysoko rozwiniętym państwem Europy (2);

i) bo przygotowania i przeprowadzenie Euro 2012 będą sprzyjać działalności, powiązanej ze współpracą polsko-ukraińską (1);

2. potrzebami przyszłego zawodu oraz potrzebami osobistymi (łącznie 78 opinii):

a) powiązanie przyszłego zawodu z koniecznością kontaktów, w tym negocjacji z partnerami polskimi (26);

b) znajomość języka polskiego jako przewaga przy zatrudnieniu (19);

c) bo chcę znaleźć pracę w Polsce (10);

d) możliwość przyszłego kształcenia w Polsce na studiach magisterskich (6);

e) bo znajomość polskiego daje możliwość oglądania polskich programów (3), czytania ciekawej polskiej prasy (3);

f) bo nasza Akademia współpracuje z uczelniami z Polski i jest realna szansa tam pojechać (2);

g) bo po wstąpieniu do Unii Europejskiej w Polsce występuje deficyt siły roboczej, ponieważ dużo ludzi wyjechało na Zachód i w tym jest perspektywa zatrudnienia dla mnie (2);

h) w celu zamieszkania w Polsce (1);

i) w celu przyszłego rozwoju zawodowego (1);

j) bo język polski może być potrzebny w prowadzeniu działalności gospodarczej i w biznesie, gdyż większość towarów na Ukrainę jest eksportowana z Polski (1);

k) żeby pomagać ojcu w prowadzeniu dokumentacji w języku polskim, gdyż on, jako prezes firmy współpracującej z Polakami, często korzysta z usług tłumaczy, chociaż sam dobrze mówi po polsku (1);

l) znajomość języka jest znaczącą przewagą (1);

l) bo nauka języka polskiego daje nowe możliwości (1);

m) bo przeczytałam dużo książek, gdzie język polski był barwnie przedstawiony, np. K. Skriabin *Ja, Pobjeda* i *Berlin*, J. Wynnyczuk *Diny noczi*, gdzie opisywane są osobliwości handlu polskiego w okolicach Lwowa (1);

II. motywacja komunikacyjna (łącznie 43 opinie), wynikająca z chęci wymiany informacji w języku polskim:

a) bo można pojechać do Polski jako turysta i ćwiczyć tam znajomość języka polskiego (20);

b) język polski rozumiem od dziecka (2), często bywam w Polsce i chcę go doskonalić (5); odpoczywam w Zakopanem (1); chcę przejść z poziomu „wszystko rozumiem, ale nie rozmawiam” na poziom „i rozumiem, i rozmawiam” (3) / na poziom „i rozumiem, i rozmawiam, i piszę” (4);

c) bo będąc „gościem” w Polsce, dobrze byłoby rozmawiać prawidłowo po polsku (2);

d) bo chcę biegle mówić w języku polskim (2);

e) bo we Lwowie często można spotkać ludzi polskojęzycznych (1), co jest dobrą możliwością ćwiczenia polskiego (2);

f) bo gwara regionalna, którą mówimy w domu, zawiera dużo słów polskich (1);

III. motywacja powiązana z osobliwościami (w tym łątwością nauki języka polskiego) (łącznie 18 opinii):

a) bo Polska i Ukraina są bliskie sobie językowo, a spokrewnienie języka ukraińskiego i polskiego daje większą możliwość nauczania się języka polskiego (14);

b) bo język polski jest ładny i śmieszny (1);

c) bo uczenie się języka polskiego jest ważniejsze niż innych języków obcych (1);

d) bo język polski jest bardzo melodyjny (1);

e) byłam na studiach w Polsce (we Wrocławiu) w ramach współpracy uczelnianej i wymiany studenckiej, polubiłam ten kraj, ludzi, kulturę i oczywiście język, dlatego nauka polskiego daje mi wielką satysfakcję (1);

IV. motywacja wynikająca z potrzeby dowartościowania się poprzez znajomość języka obcego, chodzi tu o tzw. motywację prestiżu, ostatnio często występującą w naszym społeczeństwie czy też motywację samodoskonalenia (łącznie 18 opinii):

a) bo mając podstawową wiedzę z zakresu języka polskiego, można dalej i głębiej rozwijać swoje umiejętności komunikacyjne (7);

b) „Ile języków znasz, tyle razy jesteś człowiekiem” (5);

c) mieszkając w Galicji, śmiesznie jest nie znać języka polskiego, bo takie tu są uwarunkowania historyczne (2);

d) bo to jest znajomość jeszcze jednego języka (1);

e) w celu poszerzenia swoich możliwości językowych (1);

- f) żeby być bardziej wykształconym (1);
- i) w celu poszerzenia swojej wiedzy o Polsce (1);

V. motywacja powiązana z polskim pochodzeniem respondentów (łącznie 9 opinii):

- a) bo mam polskie korzenie (4);
- b) bo mam krewnych w Polsce i chciałabym nauczyć się rozmawiać w języku polskim (2);
- c) bo moja babcia jest Polką (1), dlatego nauka języka polskiego to zachowanie więzi z przodkami i dzięki temu robię przyjemność babci (1);
- d) bo mój dziadek kiedyś mieszkał i pracował w Polsce (1).

Wśród **problemów**, wyliczonych przez studentów, najważniejszy to ograniczenie liczby godzin przeznaczonych na naukę polskiego. Stwierdzono, że liczba godzin przeznaczonych na język polski jest zbyt mała, by nauczyć się języka na dobrym poziomie. Zdaniem studentów (całkowicie zgadzam się z tą opinią), jedna lekcja tygodniowo w ciągu czterech semestrów, to nauka zbyt rozciągnięta w czasie i mało skuteczna. Intensywne kursy językowe są znacznie bardziej efektywne. Nowe tendencje w dziedzinie oświaty zakładają ograniczenie liczby godzin zajęć praktycznych i zwiększenie godzin tzw. samodzielnej pracy studentów. Moim zdaniem, zarówno nasi studenci, jak i wykładowcy (zwłaszcza w odniesieniu do języka obcego) nie są jeszcze gotowi do takich zmian. Inne pytanie wynikające z tych kwestii, to czy w ogóle można się nauczyć języka obcego przede wszystkim poprzez pracę samodzielną. Takie ograniczanie godzin zajęć praktycznych powoduje brak czasu na rozwijanie sprawności językowych studentów, które to zadanie wymaga przede wszystkim czasu. Biorąc pod uwagę specyfikę uczelni ekonomicznej (kontakty zagraniczne, przebudowa gospodarki, ukierunkowanie na integrację z Unią Europejską, wdrożenie procesu bolońskiego na Ukrainie, literatura fachowa głównie w językach obcych), na naukę języków obcych należałoby przeznaczyć więcej godzin praktycznych. Inne trudności związane z nauką języka polskiego wyliczone przez studentów Akademii to bardzo skomplikowany system języka, zwłaszcza gramatyki i pisowni, co stanowi dla nich duży problem. Pojawiła się też kwestia czasu rozpoczęcia nauki języka. Zdaniem studentów zbyt późno wprowadzono język polski do programu nauczania. Problemem jest również zbyt duża liczba studentów w grupie.

Do tego dochodzą jeszcze trudności związane z brakiem podziału studentów ze względu na poziom zaawansowania. Nauczycielowi trudno jest dostosować poziom zajęć do potrzeb wszystkich studentów, gdy w grupie

jest ich około piętnastu i każdy wykazuje różny stopień zaawansowania — od początkowego do średnio zaawansowanego.

Niestety, odnotowuje się świadomy spadek motywacji studentów w trakcie nauki języka, którego główną przyczyną jest najprawdopodobniej rozciągnięcie nauki języka polskiego w czasie oraz mała liczba godzin praktycznych, a także brak oceny w formie zaliczenia rygorowego czy egzaminu pod koniec każdego semestru.

Wśród **propozycji** studentów, jak udoskonalić proces dydaktyczny (łącznie 40 opinii) w pierwszej kolejności wymieniono zwiększenie liczby zajęć do 2—3 w tygodniu (12), co jest nieodzownym warunkiem efektywnej nauki języka. Stwierdzić można również dążenie do ludycznego charakteru nauki języka, czego przykładem są następujące propozycje: *trzeba wprowadzić do programu nauczania więcej materiałów audiodywidualnych, a szczególnie wideo* (6); *wykładowca powinien częściej się uśmiechać* (2); *należy przeprowadzać ciekawsze lekcje, na przykład z pokazami filmów czy programów polskich* (2); *organizować wycieczki do Polski* (2); *proponuję bardziej zrozumiać wykłady, na przykład poprzez przeprowadzenie gier, konkursów lub prezentacji tekstów w języku polskim* (1). Nie mniej ważna, zdaniem studentów, jest praktyka językowa, czyli bezpośredni kontakt z rodzimymi użytkownikami języka polskiego. Wśród opinii studentów na ten temat znalazły się, m.in. takie: *uważam, że najlepszym sposobem uczenia się języka jest praktyka, dlatego chciałabym, żebyśmy (studenci) mieli możliwość wyjazdu do Polski, np. w ramach wymiany studenckiej* (3); *trzeba zorganizować stałą wymianę studentów z Polski i naszej Akademii* (1) i *żeby z takiej wymiany mogła korzystać większa liczba studentów* (2) lub *zorganizować staż w Polsce* (1); *lepiej byłoby, gdybyśmy mogli naszą wiedzę zastosować w praktyce i gdybyśmy uczyli się polskiego w trybie bardziej dynamicznym* (1); *podczas zajęć niezbędny jest kontakt z rodzimymi użytkownikami języka polskiego* (1).

W ankiecie zaproponowano studentom również rozstrzygnięcie kwestii **pozytywnych i negatywnych aspektów wykładów** z języka polskiego. Wśród **pozytywów** (łącznie 50 opinii) obecnych zajęć z języka polskiego znalazły się opinie stwierdzające *wysoki poziom kwalifikacji zawodowych wykładowcy* (5); *metodyki nauczania* (15); *niełitość* (3), *staranność* (2) i *partnerski stosunek* (1) *wykładowcy stymulujące naukę polskiego*. Wykłady zostały ocenione w następujący sposób: *dostatecznie dobre i zadowalające potrzeby studentów: wystarczający zakres materiału z odpowiednimi wymaganiami* (6) / *bardzo dobre* (5). Do plusów zaliczono również to, że studenci mają *zapewnione podręczniki i pomoce dydaktyczne* (5) i to, że *nauka polskiego zaczyna się od stopnia zerowego* (1).

Wśród **wad** (łącznie 15 opinii) obecnych zajęć z języka polskiego na pierwszym miejscu wymieniano *małą liczbę zajęć* (10), co powoduje to, że

przyswojony materiał lekcyjny jest szybko zapomniany. Przyczyną mało efektywnego przyswajania języka polskiego jest również to, że studenci MSE uczą się jednocześnie innych języków obcych. Wykłady zostały ocenione *jako nieciekawe* (3). Negatywnie oceniono również to, że studenci są *postawieni przed konkretnym wyborem — języka czeskiego lub polskiego* (1); to, że *uczą się języka, który jest ograniczony terytorialnie* (1); to, że *nie ma dyferencjacji materiału w zależności od poziomu zaawansowania studentów* (1).

Wyniki ankiety potwierdzają wcześniejsze przypuszczenia, że motywacja studentów do nauki języka polskiego zależy, przede wszystkim, od **użyteczności** języka, powiązanej z potrzebami społecznymi oraz z przyszłą pracą zawodową. Z tą motywacją ściśle powiązana jest motywacja **komunikacyjna**, wynikająca z potrzeby utrzymywania kontaktów w języku polskim. Z potrzeby komunikacji wyodrębnia się również **motywacja powiązana z osobliwościami języka polskiego, zwłaszcza z łatwością przyswojenia** języka spokrewnionego z ukraińskim. Nie mniej ważna dla studentów Akademii jest motywacja wynikająca z potrzeby dowartościowania się poprzez znajomość jeszcze jednego języka obcego, czyli **motywacja prestiżu**, inaczej mówiąc **motywacja samodoskonalenia**. Rzadziej pojawiała się **motywacja powiązana z polskim pochodzeniem respondentów**. Zdają sobie sprawę z tego, że podczas nauki języka polskiego jako obcego każdy wykładowca powinien uwzględnić te rodzaje motywacji, skupić uwagę studentów na przydatności nauki polskiego. Z ankiety wynika, że studenci są szczególnie pozytywnie motywowani wtedy, gdy wykładowca przejawia względem nich stosunek partnerski, a jednocześnie jest wymagający, co stymuluje do nauki. Pozytywnie oceniana jest również staranność i życzliwość wykładowcy.

Trzeba pamiętać o tym, że wykładowca musi być świadomy opinii studentów i różnych problemów powiązanych z procesem kształcenia językowego. Świadoma motywacja, postrzeganie przez studentów różnych problemów, zalet i wad to już połowa sukcesu na drodze skutecznej nauki języka obcego.

Najważniejszym problemem, dotyczącym nauki języka polskiego w Akademii, jest zbyt mała i rozciągnięta w czasie liczba zajęć praktycznych. Dlatego wśród najważniejszych propozycji udoskonalenia procesu dydaktycznego znalazła się propozycja zwiększenia liczby godzin języka polskiego. Jednocześnie widać dążenie studentów do ludyczności procesu nauczania. Niestety, studenci często zapominają o tym, że aby nauczyć się języka, trzeba pokonać wiele trudności, włożyć dużo wysiłku, że nauka języka to nie ciągła gra czy zabawa, a ciężka praca oraz inwestycja, która przyniesie wymierne korzyści.

Wielu studentów nie zdaje sobie z tego sprawy i odbiera naukę języka polskiego jako zabawę.

Należy również zaznaczyć, że w trakcie nauki języka polskiego w Lwowskiej Akademii Komercyjnej nie mniej ważnym problemem jest zróżnicowany poziom znajomości języka polskiego przez studentów. Jak już wspomniano, w jednej grupie mogą się znaleźć studenci na poziomie zaawansowanym (np. mający polskie korzenie, swobodnie posługujący się językiem polskim) oraz na poziomie zerowym (którzy po raz pierwszy słyszą język polski, nie rozumieją wypowiedzianej po polsku informacji).

Ważnym czynnikiem wzmacniającym motywację jest również atmosfera na zajęciach oraz zaufanie do wykładowcy. Pozytywny kontakt emocjonalny między wykładowcą a studentem to warunek efektywnej motywacji. Wykładowca musi być świadomy swojej roli i wiedzieć, że studenci oczekują od niego informacji i wskazówek na temat wykonywanej przez nich pracy. Dlatego tak ważne jest okazywanie im uznania i pochwała osiągnięć. Stałe utrzymywanie i podsycanie wysokiego stopnia motywacji z pewnością nie jest łatwe, choćby ze względu na niejednorodność poziomów grup studenckich. Świadomość tej trudności powinna skłonić wykładowcę do doboru takich technik i metod pracy, aby były one atrakcyjne dla możliwie dużej grupy studentów. Odpowiednio dobrane techniki i materiał dydaktyczny zwiększą zaangażowanie studentów, co ma bezpośredni wpływ na proces nauczania.

Wobec tych różnych problemów należy stwierdzić, że bez względu na utrudnienia w procesie kształcenia językowego, dobrze zmotywowani i pracowici studenci potrafią osiągnąć wysoki poziom zaawansowania językowego i po takim kursie. Dobrze zmotywowany student przezwycięża wszystkie trudności, chętnie uczestniczy w procesie uczenia się, wykonuje prace domowe i zawsze znajduje czas na naukę.

Trzeba pamiętać, że nauka języka polskiego jako obcego nie może być jedynie źródłem wiedzy, a powinna stać się również źródłem motywacji. Wykładowca musi wypracować strategię pobudzającą motywację do nauki i być świadomy tego, które z nich pozytywnie oddziałują na studentów. Ponieważ język polski wymaga nie tylko specyficznej metodyki nauczania, przystosowanej do każdej poszczególnej grupy studentów, ale także specyficznej organizacji procesu kształcenia, pobudzającej, wspierającej i motywującej ten proces. Nie wystarczy, żeby student, zaczynając naukę języka obcego, był świadomy swojej motywacji, należy dolożyć wszelkich starań, by jej nie utracił w ciągu długiego procesu uczenia się języka.